

УДК 347.778

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ У СФЕРІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Бессонова С.І.

Проаналізовано законодавчу базу в області права інтелектуальної власності, запропоновано пропозиції щодо усунення невідповідностей і суперечностей між деякими законодавчими актами, рекомендовано внести доповнення у статистичну звітність.

Ключові слова: інноваційна діяльність, державне регулювання, об'єкти інтелектуальної власності, інвестиції, нематеріальні активи.

ВСТУП

Вплив інноваційної діяльності підприємства на його економічну стійкість і конкурентоспроможність визначається роллю наукових досліджень і технічних засобів праці в розвитку виробництва. Розвиток інтелектуальної діяльності в різних формах приводить до появи нових об'єктів інтелектуальної власності і розширення складу об'єктів має рацію. Тому законодавче регулювання правовідносин по різних об'єктах інтелектуальної власності є одним з умов

здійснення державної інноваційної діяльності, яка повинна сприяти залученню інвестицій і забезпеченню енергозбереження ресурсів.

У зв'язку з цим актуальним є питання дослідження законодавчої бази в області інтелектуальної власності, з метою усунення невідповідностей і суперечностей між деякими законодавчими актами.

Аналіз останніх досліджень у сфері поводження з правами об'єктів інтелектуальної власності довів значимість проблеми. Багатьма провідними фахівцями та відомими науковцями у сфері інновацій, бухгалтерського обліку, економіки (Г.А. Андрощук, С.С.Аптекаря, І.А. Бігдан, ФФ.Бутинця, В.М.Геєця, С.Ф. Голова, Т.Г. Логутової, М.С. Яворського та ін.)

Бессонова Світлана Іванівна, к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту Приазовського державного технічного університету (м. Маріуполь), s-i-bessonova@mail.ru

розглянуто питання обліку нематеріальних активів, їх оцінки та класифікації. Але, незважаючи на внесок згаданих дослідників та цінність отриманих ними результатів аналіз нормативно-законодавчої бази потребує більш детального дослідження і вимагає вирішення питань, які мають низку ще невіршених проблем.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Державне регулювання інтелектуальної діяльності здійснюється на основі ряду законодавчих і нормативних актів. В даний час вітчизняна законодавча база містить близько 150 документів, що регламентують сферу інтелектуальної власності.

Дана система державного регулювання інтелектуальної діяльності включає норми, які визначені:

- Конституцією України;
- Кодексами України;
- Законами і ухвалами Верховної Ради України;
- Указами і розпорядженнями Президента України;
- декретами, ухвалами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України;
- міжнародними угодами, конвенціями, підписаними і ратифікованими Україною;
- нормативними актами (інструкції, методики, положення, накази), які затверджені міністерствами, відомствами, центральними органами виконавчої влади і зареєстровані в Міністерстві юстиції України;
- нормативними актами органів місцевої виконавчої влади у випадках, коли окремі питання регулювання сфери інтелектуальної власності були делеговані цим органам за рішенням Президента або Урядом України;
- стандарти міжнародної організації інтелектуальної власності і державні стандарти України.

До цього списку також можна віднести і загальну нормативну базу для регулювання інноваційної і інвестиційної діяльності.

Конституція України [1], прийнята 28 червня 1996 р., є основним законом в захисті і розвитку сучасної науково-технічної діяльності в Україні. У ст.9, цього закону відображено принципи укладення міжнародних договорів, стаття 41 гарантує право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, статтею 54 гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності їх авторських прав. Також статтею 114-5 передбачено забезпечення правової охорони об'єктів промислової власності, а також раціоналізаторських пропозицій і ефективного функціонування єдиної патентної системи в Україні.

Цивільний кодекс України [1] розкриває загальні положення про права інтелектуальної власності, поняття права інтелектуальної власності,

склад об'єктів інтелектуальної власності, розпорядження майновими правами; у Кодексі України про адміністративних правопорушень передбачені адміністративні штрафи, за посягання на власність; статті 176, 177, 203, 216, 229-232 Кримінального кодексу України [1] передбачають покарання за: порушення авторських прав, незаконне виробництво, зберігання і реалізацію об'єктів інтелектуальної власності, розголошення комерційної таємниці; Митним кодексом України в статтях 255-258 передбачені порядок митного контролю і митного оформлення товарів, які містять об'єкти права інтелектуальної власності і взаємодію з органами державного владі у сфері захисту права інтелектуальної власності. У кримінально-процесуальному [1], господарсько-процесуальному [1], громадсько-процесуальному [1] кодексах України передбачені охорона законних інтересів фізичних і юридичних осіб і відповідальність за порушення законодавчих актів.

У Законі «Про власність» [1] приділено увагу різним видам власності, як приватної, так і державної, визначені суб'єкти і об'єкти інтелектуальної власності. Захист економічної конкуренції і узгодження дій відносно прав інтелектуальної власності визначені Законом України «Про захист економічної конкуренції» [1]. Законодавство України у сфері інноваційної діяльності базується на Конституції України і складається із законів України «О інвестиційній діяльності», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про спеціальний режим інвестиційної і інноваційної діяльності технологічних парків», і інших законодавчих актів, які регулюють суспільні відносини в цій сфері.

Закон України «Про оподаткування прибутку підприємства» [1] дає визначення нематеріальних активів як об'єкту інтелектуальної власності і передбачає оподаткування при реалізації, придбанні або нарахуванні амортизації, проведенні щорічної індексації нематеріальних активів.

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється, перш за все, на підставі Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», вирішень недержавних органів управління економікою, які приймаються згідно їх статутними документами в межах законів України; економічних заходів оперативної регуляції (валютно-фінансового, кредитового і іншого) в межах законів України; угод, які полягають між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності і які не суперечать законам України. Законом про зовнішньоекономічну діяльність визначено, що у разі реалізації прав інтелектуальної власності, цей об'єкт буде визнаний як товар. Цей закон передбачає захист прав інтелектуальної власності і дотримання вимоги державної безпеки.

Спеціальне законодавство України у сфері інтелектуальної власності включає ряд законів, метою яких є охорона прав на винаходи і моделі, промислові

зразки і товарні знаки, захист від недобросовісної конкуренції [2].

Важливу роль у здійсненні інноваційної діяльності регулюють Укази Президента України «Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні». На підставі даного Указу була розроблена програма державного сприяння охороні інтелектуальної власності, направлену на формування цивілізованого ринку об'єктів інтелектуальної власності і забезпечення надійного захисту їх прав.

Удосконалення законодавства України у сфері інтелектуальної власності повинно було відбуватися з урахуванням положень міжнародних договорів і угод. А саме, приєднання України до Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, Гаагську конвенцію про міжнародну реєстрацію промислових знаків, Договору про патентне право [2].

Всі ці чинники ефективно вплинули на те, що Україна увійшла до складу Всесвітньої торгової організації.

Для рівноправної співпраці з Європейським Союзом і країнами СНД, Україна підписала ряд міжнародних угод і договорів.

Правила, викладені в документації Всесвітньої конвенції охорони авторських прав, придатні для всіх націй та, здатні забезпечити пошану прав людини і сприяти розвитку науки, а такий універсальний режим охорони авторських прав сприяє кращому міжнародному взаєморозумінню.

Паризькою конвенцією по охороні промислової власності статтею 2 передбачена охорона прав громадян від посягань. Статтею 6 розглядаються умови реєстрації і незалежності охорони одного і того ж знаку в різних країнах. Фінансові питання розглядаються у вигляді річних внесків членів цього Союзу.

Бажаючи доповнити внеском до прогресу науки і техніки, прагнучи удосконалювати правову охорону винаходів, прагнучи спростити і зробити більш економічним здійснення охорони винаходів, прискорити доступ публіці до технічної інформації, що міститься у документах, що описують нові винаходи і для прискорення економічного прогресу на основі постійного об'єму сучасних технічних досягнень, що збільшується, Україна підписала договір про патентну кооперацію. Статтею 15 передбачений міжнародний пошук по міжнародній заявці, який дозволяє виявляти відповідний рівень техніки.

На підставі Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків від 29 червня 1989 року був створений спеціальний союз, до складу якого увійшла і Україна. На підставі підписаної угоди Міжнародне бюро розглядає подачу заявок на реєстрацію знаків, визначають країну походження і складають документи, підтверджуючі законність використання окремих елементів знаку.

Угодою в Ніцці, останні зміни були здійснені в 1979 р., затверджений міжнародний класифікатор товарів, послуг для реєстрації знаків.

Договором міжнародної організації інтелектуальної власності про авторське право і положенням конвенції Берна передбачено удосконалення і підтримку охорони авторського право, особливо це стосується сфери освіти і наукових досліджень.

Серед міжнародних документів прийняті угоди і з країнами СНД. Так, наприклад, угодою про заходи щодо охорони промислової власності і створення міжнародної ради з питань охорони промислової власності, підписаного 1993 р. передбачено утворити міждержавну робочу групу експертів, що постійно діє, для розробки угод і інших документів, включаючи проект Конвенції відкритого типу, необхідних для організації міждержавної системи охорони промислової власності, а також для вирішення питань обміну патентною, нормативно-методичною документацією і іншою інформацією в області охорони промислової власності.

Угодою про взаємне забезпечення збереження міждержавних секретів в області правової охорони винаходів передбачені дії сторін у випадках розсекречення секретних винаходів, на які видані авторські свідоцтва СРСР або подані заявки на їх видачу, керуватися Правилами розсекречення секретних винаходів, на які видані авторські свідоцтва СРСР або подані заявки на видачу авторських свідоцтв або патентів СРСР. Також ст.4 даної угоди сторони визнають право заявників клопотати про видачу охоронних документів на секретні винаходи по заявках на видачу авторського свідоцтва або патенту СРСР на секретні винаходи.

Угода про співпрацю по запобіганню правопорушенням у сфері інтелектуальної власності приймалася з метою реалізації методів взаємодії у сфері охорони і захисту інтелектуальної власності, на основі дотримання принципів рівноправ'я взаємної вигоди відповідно до міжнародних стандартів і вітчизняних законодавчих актів.

У зв'язку з наміченою метою України - розвивати правову і технічну інфраструктуру у сфері інтелектуальної власності і для подальшої інтеграції держави в світове економічного співробітництва було підписано угоду про співпрацю між Кабінетом Міністрів України і Всесвітньою організацією інтелектуальної власності. Метою даної угоди є:

- удосконалення українського національного законодавства у сфері інтелектуальної власності з урахуванням досвіду, придбаного іншими державами, і міжнародних тенденцій гармонізації;

- зміцнення технічної бази і розвиток людських ресурсів Державного департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України і підвідомчих йому організацій;

- удосконалення практики правозастосування в Україні з метою виявлення, запобігання і припинення правопорушень у сфері інтелектуальної власності;

- посилення ролі інтелектуальної власності у відповідних галузях наукової, технічної і економічної діяльності, яка здійснюється на території України суб'єктами господарювання [3].

Стандарти Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) є нормативними документами, які стосуються інформації і документації у галузі промислової власності і містять правила і рекомендації щодо уніфікованих методів представлення патентної інформації на різних носіях.

Стандартами ВОІВ регламентуються: форма і зміст патентних документів; правила їх індексування, класифікація і кодування; зміст і структура офіційних бюлетенів і покажчиків до них; характеристики матеріальних носіїв інформації і тому подібне.

Застосування стандартів патентними відомствами сприяє гармонізації і уніфікації патентної документації з міжнародними нормами, забезпечує ефективнішу міжнародну співпрацю у сфері патентної документації і стандартизації, сприяє подоланню мовного бар'єру. Зокрема, користувачам патентної інформації використання редакцій стандартів, що діють, допоможе зорієнтуватися під час пошуку і аналізу патентної документації країн світу.

У 1997 році в Україні заснована система державних стандартів у галузі промислової власності і з 1 січня 1998 року наказом Держстандарту України від 6 червня 1997 року № 327 введені в дію такі стандарти:

- ДСТУ 3574-97 Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання і оформлення
- ДСТУ 3575-97 Патентних досліджень. Основні положення і порядок проведення.

Стандарти розроблені відповідно до чинного законодавства України у галузі промислової власності. Ці вимоги є обов'язковими для суб'єктів господарської діяльності, які діють на території України, діяльність яких повністю або частково фінансується з державного бюджету. Для всіх інших суб'єктів господарської діяльності вимоги стандартів мають рекомендаційний характер.

Серед великої кількості розпоряджень і ухвал Кабінету Міністрів особливої уваги займає Концепція Державної цільової економічної програми «Про створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2008-2012 роки» [2]. У даному документі передбачені кроки до зміни функціонування діяльності. Потім, через рік, було прийнято Кабінетом Міністрів України від 14.05.2008 р. [2] Про затвердження Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009-2013 роки, які детальніше охарактеризували інноваційну структуру. Надалі по розпорядженню Кабінету Міністрів України була прийнята концепція розвитку національної інноваційної системи на 2009-2013 роки» [2]. Цей документ крім складу структури національної інноваційної системи, в яку входять такі інноваційні інфраструктури, як виробництво, освіта, наукові організації і установи державного регулювання, технополіси, але і представлений термін «національної інноваційної системи». Практично одночасно була прийнята Концепції розвитку національної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009-2014 роки, яка була прийнята з метою визначення шляхів подальшого

розвитку і удосконалення національної системи правової охорони інтелектуальної власності в частині придбання і захисту прав інтелектуальної власності відповідно до міжнародних норм і стандартів. Даним документом визначені перспективні завдання по удосконаленню національного законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Бюджетний Кодекс, що набув чинності, в січні 2011 року вніс корективи до багато законодавчих актів України. Відбулися зміни в нарахуванні амортизації нематеріальних активів, тепер нарахування амортизації проводиться згідно ст.145.5, використовуючи п'ять бухгалтерських методів нарахування амортизації, затверджених ПСБО № 7 «Основні засоби» [1].

Подальший розвиток економіки України залежить від державної підтримки інноваційних процесів, вибору інвестиційно-інноваційної моделі, а також від забезпечення довгостроковими фінансовими інвестиціями.

Проте, дослідження законодавчої бази показало ряд невідповідностей, а іноді і суперечностей між деякими законодавчими актами. Аналіз нормативно-правових актів: «Про авторське право», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про власність», Цивільному Кодексі України показав, що в одних з них використовується норми права теорії виняткових прав, при яких виникає право користування і розпорядження, а в інших - прав інтелектуальної власності, при яких виникає право володіння, користування і розпорядження.

Також істотних доопрацювань вимагає Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» в області експертизи на новизну промислового зразка, оскільки на сьогоднішній день експертиза проводиться формально, а це приводить до маніпулювання патентного законодавства.

Законодавча база функціонування венчурного капіталу, є недосконалою, а ці недоліки приводять до відсутності інвестування у високі технології.

Відсутній чіткий механізм взаємодії бюджетної науково-дослідної організації з промисловими підприємствами в рамках передачі інноваційних технологій.

Для проведення досліджень інноваційної діяльності передбачено близько п'яти форм статистичної звітності, але і при такій кількості неможливо визначити вартість отриманих патентів на винаходи, корисні моделі; види переданих прав: виняткові, невиняткові; кількості реалізованих об'єктів згідно формі №1 - інновація по всіх підприємствах. Таке доповнення в звітності дозволило б визначити конкурентоспроможність продукції саме від застосування об'єктів інтелектуальної власності та повною мірою відображати впровадження інновацій на вітчизняних підприємствах.

ВИСНОВКИ

Аналіз нормативно-законодавчої бази висвітив ряд проблем, які потребують їх скасування.

Підтримки інноваційних процесів на державному рівні буде сприяти забезпеченню вітчизняної економіки довгостроковими фінансовими інвестиціями. Доопрацювання Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» в області експертизи на новизну промислового зразка, дозволять захистити вітчизняного виробника від монополізації ринку і зняття заборони на виробництво запатентованої продукції. Відображення в звітності об'єктів інтелектуальної власності дозволить забезпечити користувачів необхідною

інформацією про об'єкти інтелектуальної власності, для ефективного управління правильно визначати вартість нових інтелектуальних продуктів ними; аналізувати майновий стан підприємства, рентабельність і ефективність використання інтелектуальної власності на основі обліку отриманих від їх використання прибутків. Усунення суперечностей між деякими законодавчими актами стосовно функціонування венчурного капіталу дозволять залучити додаткові міжнародні інвестиції, у тому числі, у високі технології.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
2. Державне агентство України з інвестицій та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.in.gov.ua>
3. Офіційний сайт Відділу статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>